

Aleg. 667

Sprawozdanie

Komisji szkolnej o rezolucjach posłów: I. Oleśnickiego, II. Bohaczewskiego, III. Małachowskiego, IV. Brunickiego, V. Głabińskiego, wniesionych podczas rozpraw nad sprawozdaniem Komisji szkolnej o sprawozdaniu Rady szkolnej krajowej o stanie szkół średnich i ludowych w dniach 4. i 7. listopada 1905.

Wysoki Sejmie!

I. Rezolucye posła Oleśnickiego:

Wzywa się c. k. rząd ażeby:

1. jak najprędzej otworzył drugie gimnazjum we Lwowie z ruskim językiem wykładowym — a dopóki to nie nastąpi, podzielił teraźniejsze ruskie gimnazjum we Lwowie na zakład główny i filialny pod osobnym zarządcą i z osobnym stanem systemizowanych sił;
2. jak najprędzej przystąpił do budowy budynku na umieszczenie ruskiego gimnazjum we Lwowie;
3. w ruskiem gimnazjum w Przemyślu otworzył jeszcze po jednej paralelnej klasie w klasach I., II., V. i VI. i postarał się o odpowiedni lokal na ich umieszczenie;
4. w ruskiem gimnazjum w Kołomyi otworzył jedną klasę paralelną w klasie I-ej i postarał się o rozszerzenie budynku przez najem co najmniej czterech klas szkolnych i osobnej sali rysunkowej i gimnastycznej;
5. jak najprędzej załatwił wniesione z początkiem roku szkolnego 1905/06 prośby rodziców ruskich uczni gimnazjum w Brzeżanach, Stryju i Drohobyczu o zaprowadzenie klas paralelnych z ruskim językiem wykładowym;
6. w drodze przeniesienia nauczycieli zdolnych uczyć po rusku z polskich gimnazjum do ruskich uzupełnił brakujące w tychże ruskich gimnazyjach miejsca ukwalifikowanych nauczycieli;
7. systemizowano w ruskich gimnazyjach następujące nowe miejsca nauczycieli: w Tarnopolu jedno filologii klasycznej, jedno ruskiej mowy, jedno niemieckiej mowy, jedno historii — i jedno matematyki; w Kołomyi: jedno języka niemieckiego, jedno matematyki; w Przemyślu także jedno języka niemieckiego i jedno matematyki;
8. jak najprędzej zarządził nakład wyczerpanych podręczników dla szkół średnich z językiem wykładowym ruskim, jak także wydanie nowego podręcznika psychologii i postarał się o ułożenie i wydanie słowników łacińsko-ruskiego i grecko-ruskiego;
9. ażeby dla przyszłego układu książek szkolnych dla ruskich szkół średnich utworzył permanentną Komisję przy Radzie szkolnej krajowej, złożoną z fachowych pedagogów ze wszystkich gałęzi nauk wchodzących w zakres planu naukowego szkół średnich;

10. ażeby powołał i stale utrzymywał przy ministerstwie oświaty referenta dla ruskiego szkolnictwa z pomiędzy doświadczonych ruskich pedagogów, znających dokładnie stosunki i potrzeby ruskich szkół tak pod względem pedagogicznym jak i dydaktycznym;

11. ażeby inspektorami dla ruskich szkół średnich ustanawiał tylko ludzi w ten sposób kwalifikowanych;

12. ażeby systemizował posady nauczycieli ruskiej mowy w gimnazyach w Jarosławiu, Jaśle, Kołomyi w I-szem gimnazyum, we Lwowie IV-tem V-tem i VI-tem gimnazyum Sanoku, w I-em gimnazyum w Przemyśle i w I-em w Tarnopolu — w szkołach realnych w Jarosławiu, Lwowie, Tarnopolu, Stanisławowie i Sniatynie — i posady ruskich katechetów w gimnazyach w Jaśle, w I-em w Kołomyi, w I-em w Przemyśle i w szkołach realnych w Jarosławiu, Lwowie, Stanisławowie i Sniatynie;

13. ażeby — dla szkół średnich zachodniej Galicyi, w których jest tylko mała ilość uczni gr. kat. obrządku systemizował jedną posadę gr. kat. katechety, któryby drogą objeżdżania poszczególnych gimnazyów zaspakajał potrzeby religijne tych uczni i poznajmiał ich z nauką gr. kat. obrządku;

14. ażeby rozpisując konkurs na opróżnioną posadę nauki gr. kat. religii w gimnazyum III-ciem we Lwowie, umieścił w konkursie zastrzeżenie, że wykład tej nauki ma być ruski.

Rezolucya I-sza domaga się, aby rząd jak najprędzej otworzył drugie gimnazyum we Lwowie z ruskim językiem wykładowym, a dopóki to nie nastąpi, podzielił teraźniejsze ruskie gimnazyum we Lwowie na zakłady główny i filialny.

Pierwsza część rezolucyi pierwszej i rezolucya 5-ta domagająca się wezwania rządu do załatwienia jak najrychlejszego prośby rodziców ruskich uczniów w gimnazyum w Brzeżanach, Stryju i Drohobyczu o zaprowadzenie klas równoległych z ruskim językiem wykładowym załatwione są sprawozdaniem Komisji szkolnej o wnioskach domagających się założenia ruskich gimnazyów.

O czasowej potrzebie i możności zaprowadzenia obok wykładów w języku polskim także wykładów ruskich w pojedynczych przedmiotach nauki orzeka w myśl 7. artykułu ustawy z 22. czerwca 1867 (w brzmieniu ustanowionem ustawą z 31. maja 1874) władza szkolna krajowa na żądanie rodziców 25 uczniów.

Jeżeli tego rodzaju żądania do Rady szkolnej krajowej wniesione zostały, należy Radzie szkolnej krajowej pozostawić ocenę możności i potrzeby zadość uczynienia temu życzeniu w myśl ustawy.

Uchwalenie rezolucyi 6-tej, żądającej, aby brakujące w gimnazyach ruskich miejsca ukwalifikowanych nauczycieli uzupełnić zapomocą przeniesienia nauczycieli ruskiej narodowości z gimnazyów polskich do ruskich, nie jest wskazane. Wszakże nauczyciele po byciu kilkuletniem w pewnej miejscowości są związani ze społeczeństwem licznymi węzłami, i wyrządziłoby się im krzywdę gdyby się ich przeniosło bez ich zgody do innych miast, do innych zakładów.

Czy zachodzi możność i potrzeba podziału gimnazyum ruskiego we Lwowie na zakład główny i filialny, jak tego żąda druga część rezolucyi I-szej, otworzenia w gimnazyum ruskiem w Przemyśle klas równoległych w myśl rezolucyi 3-ciej, otworzenia takichże klas w gimnazyum ruskiem w Kołomyi i donajęcia lokalu w myśl rezolucyi 4-tej, należy również pozostawić uznaniu Rady szkolnej krajowej.

Komisya nie może także przesądzać, które zakłady i jakie fuchy Rada szkolna krajowa ma obdzielić posadami, które rząd corocznie nowo systemizuje, dlatego nie może zalecić do uchwały rezolucyi 7-mej i 12-tej żądających systemizowania rozmaitych posad w gimnazyach z językiem wykładowym ruskim.

Ocenę potrzeby i możności uczenia w gimnazyach w zachodniej części kraju obrzędów gr. kat. przez objeżdżającego katechetę, jak tego żąda rezolucya 13-ta, należy zdaniem Komisji również pozostawić ocenie Rady szkolnej krajowej i konsystorzy.

Rezolucya 9 ta żąda, aby dla przyszłego układu ksiązek szkolnych dla gimnazyów z ruskim językiem wykładowym ustanowiono stałą Komisję przy Radzie szkolnej krajowej. Komisya szkolna sądzi, że gdyby zachodziła potrzeba utworzenia takiej Komisji, należałoby utworzyć Komisję dla układu podręczników wogóle a nie tylko ruskich.

Wzywania rządu do wydania nowych nakładów podręczników dla szkół średnich z językiem wykładowym ruskim w myśl rezolucyi 8-mej nie zachodzi potrzeba, bo starać się o to jest rzeczą autorów i nakładców.

Jeżeli zachodzi potrzeba wydania podręcznika psychologii i słowników dla ruskich gimnazyów, to powinni się o to postarać profesorowie narodowości ruskiej a Rada szkolna krajowa mogłaby co najwyżej przyjść z pomocą finansową.

Ponieważ sprawy szkół średnich załatwiają się w zakresie odnośnych ustaw i przepisów przeważnie w Radzie szkolnej krajowej, Komisya szkolna nie uznaje potrzeby ustanawiania w ministerstwie oświaty w myśl 11-tej rezolucyi osobnych referentów dla ruskiego szkolnictwa.

Wybór osób na urząd inspektorów krajowych dla szkół średnich czy to z polskim czy ruskim językiem wykładowym, należy zdaniem Komisji szkolnej pozostawić zupełnie uznaniu Rady szkolnej krajowej i Ministerstwa Wyznań i Oświecenia.

Rezolucya druga jest bezprzedmiotowa, bo budowa gmachu na pomieszczenie ruskiego gimnazyum we Lwowie ma się rozpocząć w najkrótszym czasie.

Komisya szkolna wnosi przeto:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Rezolucye posła Oleśnickiego odstępuje się Radzie szkolnej krajowej.

II. Rezolucye posła Bohaczewskiego.

1. Wzywa się c. k. Rząd o zarządzenie, aby posada prowizorycznych nauczycieli i nauczycielek mogła być wypowiedziana najmniej na przeciąg $\frac{1}{4}$ roku naprzód.

2. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby w następujących sprawozdaniach podawała liczbę dzieci kończących corocznie szkoły ludowe i wydziałowe, podobnie jak to ma miejsce przy abiturientach szkół średnich i seminariów nauczycielskich.

3. Wzywa się c. k. Rząd, aby rozwinął ściślejszą kontrolę nad budową nowych budynków szkolnych oraz aby jak najrychlej przystąpił do budowy dla seminariów nauczycielskich męskich we Lwowie i Sokalu.

4. Wzywa się Radę szkolną krajową, aby w następujących sprawozdaniach podawała całkiem dokładnie i osobno, ile szkół ludowych jest ruskich a ile utrakwistycznych.

5. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby w następujących sprawozdaniach podawała całkiem dokładnie liczbę nauczycieli Rusinów i liczbę nauczycieli Polaków; tudzież ile nauczycieli i nauczycielek w ruskich szkołach posiada kwalifikacyę z językiem wykładowym ruskim a ile ich nie posiada.

6. Wzywa się c. k. Rząd, aby surowo polecił Komisjom egzaminacyjnym dla szkół ludowych patenty z językiem wykładowym ruskim tylko tym nauczycielom i nauczycielkom udzielać, którzy tym językiem dokładnie władają.

7. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby w następujących sprawozdaniach podawała całkiem dokładnie, ile jest dzieci narodowości ruskiej w szkolnym wieku wogóle, a ile ich uczęszcza do szkoły.

8. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby w następujących sprawozdaniach podawała całkiem dokładnie, jaki język wykładowy ma każda szkoła ludowa z osobna.

9. Wzywa się c. k. Rząd, aby w Galicyi wschodniej jak najrychlej założył dwa seminaria nauczycielskie jedno męskie, drugie zaś żeńskie z językiem wykładowym ruskim lub też aby przy istniejących seminariach nauczycielskich utworzył klasy równorzędne ruskie.

Rezolucya trzecia jest już załatwiona sprawozdaniem Komisji szkolnej o sprawozdaniu Rady szkolnej krajowej o stanie szkół ludowych i seminariów nauczycielskich.

Rezolucya dziewiąta jest bezprzedmiotowa, bo w Galicyi wschodniej mogą być zakładane wyłącznie seminaria nauczycielskie utrakwistyczne.

Podawanie w sprawozdaniu Rady szkolnej krajowej liczby dzieci kończących corocznie szkoły ludowe i wydziałowe w myśl rezolucyi drugiej nie ma żadnego celu, przysporzyłyby dużo pracy zarządom szkół, Radom szkolnym okręgowym i Radzie szkolnej krajowej i powiększyłyby tylko i tak bardzo bogaty materiał statystyczny sprawozdania Rady szkolnej krajowej.

Ilość szkół z językiem wykładowym polskim i ruskim jest w sprawozdaniu Rady szkolnej krajowej zawsze dokładnie podaną, a szkół ludowych utrakwistycznych w kraju niema, więc rezolucya 4 ta jest bezprzedmiotowa.

Nauczycieli ludowi dziela się na nauczycieli szkół pospolitych i wydziałowych, na kwalifikowanych i bez kwalifikacyi. Podział na nauczycieli Polaków i Rusinów jest w administracyi szkolnej nieznany. Nauczyciel może otrzymać posadę przy szkole w wschodniej części kraju tylko wtenczas, jeżeli posiada kwalifikacyę do nauczania w języku wykładowym tej szkoły i kwalifikacyę do nauczania drugiego języka krajowego jako przedmiotu. Rezolucya przeto 5 ta niema żadnego celu.

Żądaniu wyrażonemu w rezolucyi 6-tej dzieje się zawsze zadość, a z języka ruskiego kwalifikują kandydatów egzaminatorowie ruskiej narodowości.

Spełnienie rezolucyi 7-mej, szczególnie w powiatach i gminach o mieszanej narodowości wymagałoby urządzenia corocznie kosztownej i uciążliwej konskrypcyi. Wszak wogóle nie znamy dokładnie liczby dzieci w wieku szkolnym w całym kraju.

Sprawozdanie Rady szkolnej krajowej podaje ilość czynnych i nieczynnych szkół ludowych ze względu na język wykładowy w każdym okręgu szkolnym. Wylizanie wszystkich 4.561 szkół z podaniem języka wykładowego jak tego się domaga rezolucya 8-ma, powiększyłyby bez celu bardzo znacznie materiał statystyczny sprawozdania.

Z powyższych motywów wnosi Komisya:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Nad rezolucyami posła Bohaczewskiego przechodzi się do porządku dziennego.

III. Rezolucye posła Małachowskiego,

1. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby udzielał więcej urlopów dłuższych i stypendyów dla wysełania za granicę nauczycieli szkół wydziałowych celem odbywania fachowych studyów pedagogicznych i naukowych.

2. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby przystąpił do systematycznej rewizyi i kodyfikacyi wszystkich ustaw szkolnych.

3. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, ażeby termin ogłaszania konkursów na posady nauczycielskie przesunęła na miesiąc grudzień i maj.

4. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, ażeby ponowiła swój okólnik w sprawie rozkładania wakacyi z uwzględnieniem pory pilnych robót gospodarczych i by dla każdej okolicy kraju w uzupełnieniu powyższego okólnika po zasięgnięciu opinii towarzystw gospodarczych podała pewne stałe typy rozdziału wakacyi.

5. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby przepisy instrukcyi dla inspektorów szkół ludowych poddał jak najrychlej odpowiedniej rewizyi.

6. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby zbadał potrzebę reorganizacyi szkół wydziałowych i rozszerzenia planu nauki szkół wydziałowych do lat ośmiu.

7. Sejm wzywa c. k. Rząd, ażeby przedłożył wnioski do zmiany ustawy o urządzeniu Rady szkolnej krajowej w następujących kierunkach:

1. ażeby zniesione zostały przepisy ograniczające swobodę miast Lwowa i Krakowa dowolnego wyboru delegatów do Rady szkolnej krajowej (Art. IV. ust. 7. ustawy z 15. lutego 1905);

2. ażeby oprócz Reprezentanta seminariów nauczycielskich, także dwaj Reprezentanci nauczycielstwa ludowego jeden narodowości polskiej, drugi narodowości ruskiej wchodzili w skład Rady szkolnej krajowej;

3. ażeby w Art. VIII. ust. 4. ustawy krajowej z 15. lutego 1905 Nr. 39. Dz. u. kr. o Radzie szkolnej krajowej po słowach: „Załatwiając sprawę dwóch sekcyi“,

dodano: „oraz co do delegatów miast Lwowa i Krakowa, o ile chodzi o sprawy odnoszące się ściśle do miasta, z którego są delegowani“.

8. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby zabezpieczył dla każdego seminaryum przynajmniej dwa morgi własnego gruntu do praktycznych ćwiczeń rolniczych.

9. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby w planach szkół więcejklasowych uwzględnił w szerszej mierze historję Polski, a Radę szkolną krajową, ażeby w książkach do czytania przeznaczonych do nauki języka polskiego w dziale wiadomości z dziejów i przyrody, starała się umieścić w większej ilości i w większym wyborze ustępy traktujące o dziejach i rzeczach polskich.

Rezolucye: pierwsza, trzecia, piąta, szósta, dziewiąta, poruszają sprawy, które wymagają bliższego rozpatrzenia i zbadania.

Komisya szkolna wnosi przeto:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Rezolucyę pierwszą, trzecią, piątą, szóstą i dziewiątą posła Małachowskiego odstępuje się Radzie szkolnej krajowej.

Rezolucya druga nie podaje kierunku, w jakimby wnioskodawca życzył sobie rewizji ustaw szkolnych, ani które ustawy i które artykuły ustaw miałyby być rewizji poddane.

Rezolucya siódma domaga się zmiany ustawy, uchwalonej przez Sejm dopiero przed rokiem, jest tedy nie pora przystępować do poważnych zmian, zanim praktyka dodatnie i ujemne strony ustawy wykazać mogła. Jest rzeczą możliwą, że oprócz wymienionych w rezolucyi artykułów także i inne artykuły zmienić będzie potrzeba. Może to się stać we właściwym czasie na wniosek poselski lub za inicjatywą Wydziału krajowego lub Rządu

Ponieważ nad sprawami w rezolucyach 2-giej i 7-mej poruszonych Rada szkolna zastanawiać się powinna, przeto Komisya szkolna wnosi uchwałę:

Rezolucyę drugą i siódmą posła Małachowskiego podaje się Radzie szkolnej krajowej do wiadomości.

Odnośnie do rezolucyi dziewiątej, uznając wielką korzyść, jaką by nauka gospodarstwa w seminaryach odnieść mogła, gdyby zakłady te posiadały na własność pewien obszar gruntu pod uprawę przydatnego, wnosi Komisya szkolna uchwałę:

Wzywa się c. k. Rząd, aby dla każdego seminaryum zabezpieczył przynajmniej dwa morgi własnego gruntu do praktycznych ćwiczeń rolniczych.

IV. Rezolucye posła Brunickiego.

Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby naukę gospodarstwa wiejskiego w seminaryach systematycznie uregulowała.

Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby nad powstającymi budynkami szkolnymi wykonywano systematycznie nadzór.

Odnośnie do tych rezolucyi wnosi Komisya szkolna:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Wzywa się Radę szkolną krajową, aby rozpatrzyła, czy i o ile nauka gospodarstwa wiejskiego w seminaryach uregulowania wymaga.

2. Wzywa się Radę szkolną krajową, aby nad budową szkół wykonywano ściślejszy nadzór.

V. Rezolucya posła Głabińskiego.

Sejm wzywa c. k. Rząd, aby w porozumieniu z Radą szkolną krajową zmienił plan nauki w szkołach ludowych trzy i czteroklasowych w ten sposób, aby nauka języka niemieckiego w szkołach wiejskich dla dziewcząt została zupełnie usunięta, w innych szkołach zaś została ograniczoną do minimalnej ilości godzin, niezbędną celem

wyuczenia dzieci czytania, pisanie i najpotrzebniejszych wyrazów, a natomiast nauka języka wykładowego została w szerszej mierze niż dotychczas uwzględniona.

Komisya jest tego zdania, że sprawa poruszona w powyższej rezolucyi zasługuje na gruntowne rozpatrzenie, a poddając pod rozagę także myśl, czyby w szkołach wiejskich nauki języka niemieckiego nie pozostawić tylko jako przedmiotu nadobowiązkowego, wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Wzywa się Radę szkolną krajową, aby rozpatrzyła ewentualną potrzebę zmiany planu i zakresu nauki języka niemieckiego w szkołach ludowych wiejskich.

Przewodniczący:
Czartoryski.

Sprawozdawca:
Tomaszewski.